

УДК 630*094.4+630*22+630*23+630*24+630*3+630*62

Ю. С. ШПАРИК *

**ПІДХОДИ ДО РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЛІСІВ І ТИПАМИ ЛІСУ**

Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва

За результатами аналізу нових нормативних документів з лісового господарства дано пропозиції щодо регламентації його ведення за категоріями лісів. На першому етапі для лісів кожної категорії опрацьовано перелік допустимих лісогосподарських заходів та умов їх проведення. Наступним кроком мають стати розробка й затвердження програм із ведення лісового господарства для основних груп типів лісу в рамках усіх категорій і підкатегорій лісів та особливо захисних лісових ділянок. Такі програми є характерними для європейського лісівництва.

Ключові слова: категорії лісів, особливо захисні лісові ділянки, лісогосподарські заходи, програми з ведення лісового господарства

Ведення лісового господарства полягає у здійсненні комплексу заходів з охорони, захисту, раціонального використання та розширеного відтворення лісів (Лісовий кодекс України, ст. 63). Заходи з охорони й захисту лісів передбачають контроль за їх самовільним використанням, пожежним і санітарним станом у лісах. Заходи з раціонального використання лісів України є найбільш різноманітними в цьому комплексі як за поставленими завданнями, так і за способами їх реалізації. До поняття раціонального використання входять такі основні групи заходів: рубки лісу (від рубок догляду до головних і лісовідновних), розвиток інфраструктури, мисливське господарство, заготівля недеревних продуктів лісу, організація туризму й рекреації. Заходи з розширеного відтворення лісів – це лісорозведення та лісовідновлення [1].

Тип лісу і категорія лісової ділянки є основними показниками, які визначають види й параметри заходів з ведення лісового господарства. Насамперед тип лісу визначає породний склад і структуру корінного (чи цільового) деревостану, який може бути вирощений у певних умовах. Надалі категорія лісової ділянки визначає ті обмеження, які є необхідними для виконання лісом максимальною мірою тих функцій, які передбачені законодавством для лісів цієї категорії, тобто для вирощування деревостанів із необхідними параметрами. Обмеження щодо лісогосподарських заходів можуть бути відсутніми лише для експлуатаційних лісів. Значне різноманіття типів лісу та категорій сильно ускладнює вірний вибір доцільних і можливих лісогосподарських заходів для вирішення нагальних лісівничих завдань. Якщо ще врахувати, що у 2006–2007 рр. прийнято низку нових нормативних документів у галузі лісового господарства [2–6], то актуальність чіткої регламентації ведення господарства в нових умовах є високою.

Ліси України за екологічним і соціально-економічним значенням та залежно від основних виконуваних ними функцій поділяють на чотири основні категорії: 1) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; 2) рекреаційно-оздоровчі ліси; 3) захисні ліси; 4) експлуатаційні ліси (Лісовий кодекс України, ст. 39). Крім цього, у лісах можуть бути виділені особливо захисні лісові ділянки з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, ст. 41). Але в рамках кожної категорії виділяють багато, якщо можна так сказати, "підкатегорій" лісів, і саме вони відрізняються одна від одної як за основними завданнями з ведення лісового господарства, так і за допустимими лісогосподарськими заходами. Завданням цієї публікації якраз і є розробка підходів до регламентації ведення лісового господарства для лісів окремих підкатегорій. Важливо також розуміти, що категорії й типи лісів є взаємозв'язаними поняттями, особливо в регіональному аспекті. Наприклад, для регіону Українських Карпат підібрано перелік типів лісу, які мали би бути віднесені до захисних лісів [1, 7].

* © Ю. С. Шпарик, 2009

Для кращої наочності результатів зроблено спробу звести назви підкатегорій лісів у рамках категорій у форму таблиці. Першою категорією є природо-заповідні ліси. В табл. 1 наведено перелік підкатегорій природо-заповідних лісів і видів лісових ділянок, які до них належать, та пропоновані основні завдання й мета ведення лісового господарства для них.

Таблиця 1

Основні завдання з ведення лісового господарства для природо-заповідних лісів

Підкатегорія захисних лісів	Види лісових ділянок	Основне завдання з ведення лісового господарства	Мета ведення лісового господарства
Заповідники і природні заповідники	Заповідні зони	Постійне підтримання сукцесій з мінімальним втручання людини	Різновікові корінні ліси
	Зони антропогенних ландшафтів	Збереження характерних для регіону ландшафтів	Стійкі природні ландшафти
Біосферні заповідники	Заповідні зони	Підтримання сукцесій з мінімальним втручання людини	Різновікові корінні ліси (праліси)
	Зони регульованого заповідного режиму	Формування природних лісів	Різновікові корінні ліси
	Буферні зони	Підтримання постійного лісовкриття наближених до природних деревостанів	Стійкі природні ліси
	Зони антропогенних ландшафтів	Збереження характерних для регіону ландшафтів	Стійкі природні ландшафти
Заповідні лісові урочища та ліси, що мають важливе значення для захисту природного середовища	Зони заповідного режиму	Збереження лісів в природному вигляді	Різновікові корінні ліси
	Зони обмеженого проведення еколого-лісівничих заходів	Формування максимально наближених до природи лісових екосистеми	Природні корінні ліси
	Зони помірною проведення еколого-лісівничих заходів	Підтримання постійного вкриття лісом наближених до природних деревостанів	Стійкі природні ліси
Пам'ятки природи і ліси, що мають наукове чи історичне значення		Дотримання індивідуальних для кожної пам'ятки вимог	Стійкі природні ліси
Національні природні і регіональні ландшафтні парки	Заповідні зони	Підтримання сукцесій з мінімальним втручання людини	Різновікові корінні ліси (праліси)
	Зони регульованої рекреації	Формування стійких і комфортних для рекреантів лісів	Стійкі природні ліси
	Зони стаціонарної рекреації	Формування стійких і комфортних деревостанів	Стійкі деревостани
	Господарські зони	Збереження характерних для регіону ландшафтів	Стійкі природні ландшафти

До природо-заповідних лісів належать лісові ділянки природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, що виконують природоохоронну й естетичну функції, є об'єктами науково-дослідних робіт на довгочасну перспективу, сприяють забезпеченню охорони унікальних і особливо цінних природних комплексів та історико-культурних об'єктів. До лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення належать також унікальні за породним складом, продуктивністю й генетичними властивостями лісові ділянки, на яких ростуть реліктові, ендемічні види дерев, що мають велике наукове значення (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 5). Регламентація ведення лісового господарства має базуватися на основних завданнях і меті господарювання. Під основним завданням лісового господарства розуміється стан лісової екосистеми, який є оптимальним

для виконання нею тих функцій, що передбачені для лісів відповідної категорії, підкатегорії тощо. Під метою ведення лісового господарства розуміється плановий кінцевий результат господарювання у вигляді короткої характеристики структури лісу.

В опрацьованих положеннях наведено набір завдань і правил ведення лісового господарства, які орієнтовані на формування певного лісового середовища (деревостану) за категоріями лісів. Якщо мета ведення господарства в окремих підкатегоріях навіть різних категорій лісів однакова, то звичайно однаковими є й основні завдання та правила ведення господарства. Тому, для різних категорій лісів деякі правила й завдання з ведення лісового господарства однакові. Водночас деякі з них відрізняються, тому для кожної категорії лісів наводимо суцільний комплекс правил.

Загальні правила при проведенні лісогосподарських заходів у природно-заповідних лісах:

– усі заходи повинні мати на меті формування природних лісових екосистем чи ландшафтів (при проведенні лісогосподарських заходів слід брати до уваги напрямки природних змін кожного деревостану);

– заходи мають підтримувати стале функціонування лісових екосистем (постійне вкриття лісом, природний склад порід, збереження інших екосистем);

– для збереження і збагачення біорізноманіття при проведенні природоохоронних заходів у лісах доцільно залишати старі дуплисті дерева, сухі стоячі або лежачі стовбури, а також декоративні дерева, які мають нестандартний вигляд, у кількості до 6 шт./га, але не у складі біогруп, і якщо ці дерева не є джерелами збудників хвороб чи шкідливих комах (залишення старих дуплявих дерев у біогрупах ускладнює природне відновлення на цій території);

– для попередження руйнування лісових екосистем на узліссі лісових масивів мають залишатися дерева корінних порід у смузі шириною 5 – 10 метрів, а якщо корінні породи відсутні, то залишають дерева порід, які тут ростуть;

– при формуванні інфраструктури не дозволяється влаштування штучних споруд на території лісових ділянок, які є місцем проживання, живлення чи міграції цінних видів фауни;

– похідні деревоستاني місцевих порід природного походження можуть рости на території всіх вище згаданих зон чи підкатегорій, але за потреби можуть також бути переформованими на корінні деревоستاني;

– при масовому пошкодженні лісів комахами чи дикими тваринами мають бути застосовані індивідуальні заходи в кожному конкретному випадку, які в обов'язковому порядку мають бути узгоджені з відповідними державними органами та з науковцями.

Другою категорією є рекреаційно-оздоровчі ліси. До рекреаційно-оздоровчих лісів належать лісові ділянки, що виконують рекреаційну, санітарно-гігієнічну та оздоровчу функції, використовуються для туризму, занять спортом, санаторно-курортного лікування та відпочинку населення (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 6). У табл. 2 наведено перелік підкатегорій рекреаційно-оздоровчих лісів і видів лісових ділянок, які до них належать, запропоновано основні завдання й мету ведення лісового господарства для них.

Загальні правила при проведенні лісогосподарських заходів у рекреаційно-оздоровчих лісах:

– усі заходи повинні мати за мету формування комфортних для рекреантів лісових екосистем чи ландшафтів;

– заходи мають підтримувати стале функціонування лісових екосистем;

– для попередження руйнування лісових екосистем на узліссі лісових масивів мають залишатися дерева корінних порід у смузі завширшки 5 – 10 метрів, а якщо корінні породи відсутні, то залишають дерева порід, які тут ростуть;

– для збереження і збагачення біорізноманіття при проведенні лісогосподарських заходів у рекреаційно-оздоровчих лісах доцільно залишати декоративні дерева та їх композиції, а також цінні для збереження біорізноманіття дерева (старі дуплисті чи сухі стоячі стовбури в

кількості до 6 шт./га), але якщо ці дерева не є джерелами збудників хвороб чи шкідливих комах (тут можуть рости похідні деревостани, якщо вони стійкі та декоративні, обмеження щодо цього є лише для лісів ПЗФ);

– при формуванні інфраструктури не дозволяється влаштування штучних споруд на території лісових ділянок, які є місцем проживання, живлення чи міграції цінних видів фауни.

Третьою категорією є захисні ліси. До категорії захисних лісів належать лісові ділянки, що виконують функцію захисту навколишнього природного середовища та інженерних об'єктів від негативного впливу природних і антропогенних чинників (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 7). У табл. 3 наведено перелік підкатегорій захисних лісів і видів лісових ділянок, які до них належать, і пропонувано основні завдання й мету ведення лісового господарства для кожної з них.

Таблиця 2

Основні завдання з ведення лісового господарства для рекреаційно-оздоровчих лісів

Підкатегорія захисних лісів	Види лісових ділянок	Основне завдання з ведення лісового господарства	Мета ведення лісового господарства
Ліси населених пунктів		Контроль стану для попередження падіння дерев чи їх частин	Стійкі декоративні рослинні композиції
Ліси в межах округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій і курортів	Ліси першої зони	Підтримання постійного лісовкриття стійких, рекреаційно-цінних деревостанів	Стійкі зімкнені ліси
	Ліси другої зони	Стале функціонування рекреаційно-цінних деревостанів	Стійкі відкриті ліси
	Ліси третьої зони	Формування комфортних і безпечних деревостанів	Стійких декоративні ландшафти
Ліси у межах поясів зон санітарної охорони водних об'єктів	Ліси першої зони	Підтримання постійного вкриття лісом стійких близьких до природних лісів	Стійкі різновікові деревостани
	Ліси другої зони	Підтримання постійного вкриття лісом стійких лісів і попередження падіння дерев у водні об'єкти	Стійкі деревостани складної структури
Ліси зелених зон навколо населених пунктів	Лісопаркова частина	Формування стійких, рекреаційно-цінних лісових ландшафтів	Стійкі комфортні лісові ландшафти
	Лісогосподарська частина	Підтримання постійного вкриття лісом стійких, рекреаційно-цінних деревостанів	Стійкі комфортні ліси
Ліси навколо лікувально-оздоровчих об'єктів		Підтримання постійного вкриття лісом стійких, рекреаційно-цінних деревостанів	Стійкі зімкнені ліси
Ліси навколо мінеральних джерел		Підтримання постійного вкриття лісом стійких близьких до природних лісів	Стійкі різновікові деревостани
Ліси навколо нелінійних рекреаційних об'єктів		Стале функціонування рекреаційно-цінних деревостанів	Стійкі відкриті ліси
Ліси вздовж лінійних рекреаційних об'єктів		Підтримання сталого функціонування природних лісових екосистем	Стійкі відкриті природні ліси

Четвертою категорією є експлуатаційні ліси. До категорії експлуатаційних лісів належать лісові ділянки, що не зайняті лісами природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчими та захисними лісами (категорії лісів з особливим режимом лісокористування). Експлуатаційні ліси призначені для задоволення потреб національної економіки у деревині (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 8). Основним завданням ведення лісового господарства в експлуатаційних лісах є вирощування стійких продуктивних деревостанів із мінімальною шкодою для довкілля. Метою господарювання в таких лісах є формування високопродуктивних лісів у віці головної рубки.

Згідно з визначеними вище основним завданням і метою ведення лісового господарства в лісах різних категорій та відповідно до нормативних документів [2 – 6] опрацьовані допустимі (рекомендовані) лісогосподарські заходи для лісів усіх підкатегорій. Як приклад нижче наведено рекомендовані заходи з ведення лісового господарства у високогірних лісах (табл. 4).

Таблиця 3

Основні завдання з ведення лісового господарства для захисних лісів

Підкатегорія захисних лісів	Види лісових ділянок	Основне завдання з ведення лісового господарства	Мета ведення лісового господарства
Лісові насадження лінійного типу	Державні захисні лісові смуги	Постійне підтримання лісового середовища	Стійкі лісові екосистеми
	Полезахисні лісові смуги	Формування і підтримання проектної конструкції	Стійкі деревостани
	Лісові смуги уздовж забудованих територій населених пунктів		
Ліси на смугах відведення каналів, залізниць і автомобільних доріг		Формування і підтримання проектної конструкції	Стійкі деревостани
Противірозійні ліси	У ярах, балках, річкових долинах	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі лісові екосистеми без надмірно великих дерев
	На легкорозвіюваних пісках	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі природні лісові екосистеми
	На рекультивованих землях	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі лісові екосистеми
	Навколо кам'янистих розсіпів	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі лісові екосистеми
	На малопотужних кам'янистих ґрунтах	Постійне підтримання лісового вкриття	Стійкі лісові екосистеми без великогабаритних дерев
	Високогірні ліси	Постійне підтримання природних деревостанів	Різновікові корінні ліси
	На стрімких гірських схилах	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі природні лісові екосистеми
	У селенебезпечних басейнах	Постійне підтримання лісового вкриття	Густі природні деревостани
	У лавинонебезпечних басейнах	Постійне підтримання лісового вкриття	Густі природні деревостани
	Приполонинні ліси	Постійне підтримання зімкнутих лісів	Стійкі природні лісові екосистеми
	Субальпійські деревно-чагарникові угруповання	Постійне підтримання лісового вкриття	Різновікові корінні лісові екосистеми
Смуги лісів уздовж залізниць		Постійне підтримання високопродуктивних лісів	Зімкнені стійкі деревостани з продуктивних порід
Смуги лісів уздовж автодоріг			
Водоохоронні ліси	Захисні смуги лісів навколо водойм	Постійне підтримання стійких лісів при мінімальному рихленні ґрунту	Стійкі природні лісові екосистеми
	Захисні смуги лісів навколо нерестилиць		
	Захисні смуги лісів навколо ерозійно-небезпечних земель		

Продовж. табл. 3

Підкатегорія захисних лісів	Види лісових ділянок	Основне завдання з ведення лісового господарства	Мета ведення лісового господарства
Інші захисні ліси	Байрачні ліси	Постійне підтримання зімкнених лісів	Стійкі лісові екосистеми без надмірно великих дерев
	Степові переліски	Постійне підтримання стійких лісів з добре сформованим узліссям	Стійкі природні лісові екосистеми

До захисних лісів у високогірних зонах належать лісові ділянки, які розташовані на висоті понад 1100 метрів над рівнем моря (Порядок поділу лісів на категорії ..., додаток 3). Основним завданням ведення лісового господарства в цих лісах є підтримання постійного функціонування стійких природних деревостанів. Метою господарювання тут є формування різновікових корінних лісів.

Таблиця 4

Заходи з ведення лісового господарства у високогірних лісах

Заходи	Мета проведення	Способи	Примітки
Лісовідновлення	Відновлення стійких природних лісів	Природні і штучні	Лише місцеві породи
Лісорозведення	Вирощування лісів на нелісових землях	Природні і штучні	Лише місцеві породи
Рубки догляду	Формування різновікових природних лісів	Комбіновані	–
Санітарні рубки	Попередження розвитку хвороб і шкідників	Вирубання ослаблених і пошкоджених дерев	Суцільні – за науковим висновком
Лісовідновні рубки	Відновлення природних лісів	Вибіркові та поступові	–
Рубки переформування	Відновлення корінних різновікових лісів	Вибіркові	–
Реконструктивні рубки	Зміна породного складу	Вирубання дерев нестійких порід	Суцільні – за науковим висновком
Ландшафтні рубки		Не проводяться	
Рубки головного користування		Не проводяться	
Захист лісу	Контроль і попередження поширення хвороб і шкідників лісу	Різні	Без застосування хімікатів
Моніторинг лісів	Контроль за станом і сукцесіями лісів	Наукові дослідження на постійних об'єктах	–
Охорона лісу	Попередження самовільного використання й загорання лісів	Щоденні маршрутні спостереження	Маршрути спостереження не можуть бути постійними
Інфраструктура	Забезпечення доступу і умов роботи	Підтримання мережі лісових доріг	–

У межах лісових ділянок, що належать до однієї з категорій лісів, можуть бути виділені особливо захисні лісові ділянки (далі – ОЗЛД), для яких встановлюється режим обмеженого лісокористування (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 9). Особливо захисні лісові ділянки мають дуже велику різноманітність як за підходами до їх виділення, так і за способами ведення лісового господарства на них. Це переважно невеликі ділянки, на яких вводять певні обмеження щодо допустимих лісогосподарських заходів і які розташовані серед лісів категорій, що не мають таких обмежень.

Заходи з ведення лісового господарства на цих ділянках значною мірою можуть відповідати природо-заповідним, рекреаційно-оздоровчим і захисним лісам, але не експлуатаційним (табл. 5). Так, зокрема, якщо площа лісових ділянок буд-якої з підкатегорій протиерозійних лісів менша 50 га, то їх відносять до особливо захисних лісових ділянок. А от лісові

ділянки із щільністю радіоактивного забруднення ґрунту понад 10 Ки/кв. км відносять до особливо захисних лісових ділянок незалежно від їх площі та розосередженості. В табл. 5 наведено перелік особливо захисних лісових ділянок, пропонувано основні завдання й мету ведення лісового господарства для кожної з них.

Таблиця 5

Основні завдання з ведення лісового господарства для особливо захисних лісових ділянок

Підкатегорія ОЗЛД	Види лісових ділянок	Основне завдання з ведення лісового господарства	Мета ведення лісового господарства
	Навколо токовищ глушців	Формування і підтримання природного лісового середовища	Стійкі різновікові ліси
Водоохоронні особливо захисні лісові ділянки	На схилах ярів, балок, обривів, осипів, зсувів	Підтримання постійного функціонування продуктивних стійких лісів, з мінімальним оголенням поверхні ґрунту	Продуктивні різновікові ліси
	Навколо витоків річок		
	Уздовж берегів річок, суднохідних і магістральних каналів, та навколо водоймищ		
Уздовж меж інших категорій земель і в охоронних зонах навколо гідрометеорологічних об'єктів	Поблизу земель історико-культурного призначення	Підтримання постійного функціонування високопродуктивних стійких лісових екосистем	Стійкі продуктивні ліси
	Поблизу забудованих земель		
	Поблизу транспортних магістралей		
	Поблизу державного кордону		
	Поблизу безлісної місцевості		
	Поблизу магістральних трубопроводів		
	Навколо гідрометеорологічних об'єктів		
Уздовж ліній вододілів	Формування і підтримання стійких зімкнених лісів без оголення ґрунту	Стійкі різновікові ліси	
Навколо карстових утворень			
Уздовж русел снігових лавин			
Особливо охоронні частини заказників		Сукцесії з мінімальним втручанням людини	Різновікові корінні деревостани (праліси)
Спеціального господарського значення	Лісонасінні, горіхоплідні, плодово-ягідні і медоносні плантації	Регламентується чинними рекомендаціями	Регламентується чинними рекомендаціями
	Постійні науково-дослідні об'єкти		
	Іншого господарського значення		
Радіоактивно забруднені		Постійне функціонування стійких зімкнутих лісів без оголення ґрунту	Стійкі різновікові ліси

Нормативи виділення особливо захисних лісових ділянок уточнюються з урахуванням місцевих природних умов органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, територіальними органами Держкомлісгоспу за погодженням з

органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, територіальними органами Мінприроди (Порядок поділу лісів на категорії ..., ст. 11). Під час цього процесу можуть бути внесені також певні корективи у рекомендовані вище завдання з ведення лісового господарства на цих лісових ділянках.

Наступним кроком у регламентації ведення лісового господарства за категоріями лісів має стати розробка програм з ведення лісового господарства для окремих груп типів лісу (або окремих типів лісу) в рамках лісів усіх підкатегорій та особливо захисних ділянок. Цю роботу розпочато в рамках міжнародного проекту "Інструменти для планування лісового господарства в Україні". Опрацьовано разом із чеськими колегами перші варіанти програм з ведення лісового господарства для основних типів лісу в регіоні [8].

Для ілюстрації в табл. 6 наведено таку програму з ведення лісового господарства для ялицево-букових та ялиново-букових лісів в умовах вологих суборів і сугрудів.

Таблиця 6

Програма з ведення лісового господарства для ялицево-букових та ялиново-букових лісів в умовах вологих суборів і сугрудів

	Назва: НЕСПРИЯТЛИВІ	Площа:
Номер господарського комплексу: 51	ЛІСОРОСЛИННІ УМОВИ (експоновані місцезростання вищих поясів – стрімкі схили, кам'янисті розсипища; пісковики, аргіліти, камбіземи)	5991 га 62,4 га
Типи лісу:*	5, 6, А, АВ, В, ВС, С, ВD, CD; 3, 3 – 4, 3 – 5, 4, п, е, f	
Основні деревні породи: РА, АА, FS	Некорінні деревні породи: –	
	Основний цільовий видовий склад: РА 3 – 6, FA 2 – 4? АА 1 – 3? APS 0 – 2	
	ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	
Мінімальна частка меліоративних стійких порід, %	Меліоративні та стійкі породи	Господарська форма
30	FA, АА, APS, U, T, FE	ліс високостовбуровий
		Спосіб господарювання смугово-поступовий, природне відновлення

Продовження табл. 6

Насадження	5111 – ялинові		512 – ялицеві		516 – букові	
	Вік рубки: 110 р.	Період поновлення: 30 р.	Вік рубки: 120 р.	Період поновлення: 40 р.	Вік рубки: 130 р.	Період відновлення: 40 р.
Основні господарські рекомендації	Початок відновлення: 91 р.	Спосіб господарювання: смугово-поступовий, природне відновлення	Початок відновлення: 91 р.	Спосіб господарювання: вибірковий, природне відновлення	Початок відновлення: 121 р.	Спосіб господарювання: смугово-поступовий, природне відновлення
Верхня висота насадження	30 – 40 м		28 – 34 м		26 – 32 м	
Успішність природного відновлення	Ялина – нижча від середньої, ялиця і бук – середня		Ялиця – вища від середньої, бук – середня, ялина – слабка		Бук – середня, ялина – слабка, ялиця – вища від середньої	
Способи відновлення і змішування порід:	Вузькі лісосіки вздовж схилу на південь і на захід. Омолодити ялицю і листяні, інші породи підсадити		Вибіркові рубки з орієнтацією на природне відновлення		Вузькі та освітлювальні лісосіки з орієнтацією на природне відновлення. Сприяння ялині.	
Догляд за лісом – культури	Спрямованість на якість		Спрямованість на якість		Спрямованість на якість	

Насадження	5111 – ялинові	512 – ялицеві	516 – букові
– молодняки	Вибірка за негативними ознаками	Вибірка за негативними ознаками, догляд за буком і ялиною	Вибірка за негативними ознаками, догляд за ялиною, ялицею і кленом
– пристиглі	Вибірка за позитивними ознаками, верховим методом	Вибірка за позитивними ознаками, догляд за ялиною і буком	Вибірка за позитивними ознаками, догляд за ялиною, ялицею і кленом
Безпека робіт і охорона лісу:	Загроза заростання бур'яном і ерозії	–	–
Меліорація:	Не потрібна	Не потрібна	Не потрібна
Функціональний потенціал: – продуктивний	Вищий від середнього	Вищий від середнього	Вищий від середнього
– ґрунтозахисний	Протиерозійний	Протиерозійний	Протиерозійний
– водозахисний	Слабкий інфільтраційний	Слабкий інфільтраційний	Інфільтраційний
– екологічна стабільність	Середня	Вища за середню	Вища за середню
Відхилення від моделі:	Відсутні	Відсутні	Відсутні
Рекомендована виробнича технологія	Гусеничні тракторна, канатно-транспортні системи		

* – наведені за чеською класифікацією типи лісу відповідають ялицево-буковим та ялиново-буковим лісам в умовах вологих суборів і сугрудів Українських Карпат.

Найбільшу увагу в цій програмі приділено вибірковим рубкам, що відповідає українському законодавству. Цікавим також є те, що при проведенні лісогосподарських заходів у програмі передбачено певну свободу для лісівників-практиків: указується мінімальний вік, з якого можна починати ті чи інші заходи, та період часу, за який вони мають бути проведені. Планується подати на затвердження пакет таких програм для гірських лісів України, які не належать до експлуатаційних і заповідних лісів [1].

Висновки. Велика кількість підкатегорій лісів і видів особливо захисних лісових ділянок (ОЗЛД) обумовлює необхідність у чіткій регламентації основних завдань і мети ведення лісового господарства для відповідних лісів. Особливо актуальним є це завдання з урахуванням збільшення кількості видів і кількості постійних лісокористувачів.

Першим кроком у напрямку такої регламентації має стати затвердження переліку допустимих лісогосподарських заходів для лісів кожної підкатегорії чи ОЗЛД та умов їх проведення. Наступним кроком є розробка і затвердження програм з ведення лісового господарства для основних груп типів лісу в рамках лісів усіх підкатегорій та особливо захисних ділянок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вивчити антропогенний вплив на ліси різного цільового призначення та опрацювати шляхи сталого лісокористування в Українських Карпатах: Звіт НДР (проміжний) теми 44 / Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака; № ДР 0105U007529. – Івано-Франківськ, 2007. – 187 с.
2. Лісовий кодекс України / Закон України. – К., 2006. – 49 с.

3. Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок / Постанова Кабінету Міністрів України № 733 від 16 травня 2007 р. – 12 с.

4. Порядок спеціального використання лісових ресурсів / Постанова Кабінету Міністрів України № 761 від 23 травня 2007 р. – 19 с.

5. Правила відтворення лісів / Постанова Кабінету Міністрів України № 303 від 01 березня 2007 р. – 5 с.

6. Правила поліпшення якісного складу лісів / Постанова Кабінету Міністрів України № 724 від 12 травня 2007 р. – 6 с.

7. *Шпарук Ю. С.* Типи лісу регіону Українських Карпат в контексті нової парадигми гірського лісівництва // Лісова типологія в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку. – Х.: УкрНДЦЛГА, 2007. – С. 36 – 37.

8. Инструменты регионального и хозяйственного лесного планирования для Украины: Отчёт НИИ (заключительный) темы № 134/05-07/MZE/B / Лесоустроительное предприятие Брандис над Лабем Чешской республики. – Фридек-Мистек, 2007. – 198 с.

Shparyk Y. S.

APPROACHES TO FOREST MANAGEMENT REGULATION ACCORDING TO THE FOREST CATEGORIES AND FOREST TYPES

Ukrainian Research Institute for Mountain Forestry

Proposals on forestry regulation according to categories of forest are given as the results of analysis of new forest management standards. List of permissible forestry actions for all forest categories and conditions of their application were developed during first stage of project. Development and confirmation of forestry programs for the main forest types within forest categories and especially protective forest plots should be the next stage. Similar programs are typical for European forestry.

Key words: forest category, especially protective forest plot, forest management action, forest management program.

Шпарук Ю. С.

ПОДХОДЫ К РЕГЛАМЕНТАЦИИ ВЕДЕНИЯ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА В СООТВЕТСТВИИ С КАТЕГОРИЯМИ ЛЕСОВ И ТИПАМИ ЛЕСА

Украинский научно-исследовательский институт горного лесоводства

На основании результатов анализа новых нормативных документов по лесному хозяйству даны предложения по регламентации ведения лесного хозяйства в соответствии с категориями лесов. На первом этапе разработан список допустимых лесохозяйственных мероприятий для лесов каждой категории и условия их проведения. Следующим шагом будет разработка и утверждение программ по ведению лесного хозяйства для основных групп типов леса, всех категорий или подкатегорий лесов и особо защитных лесных участков. Такие программы характерны для европейского лесоводства.

Ключевые слова: категории лесов, особо защитные лесные участки, лесохозяйственные мероприятия, программы по ведению лесного хозяйства.

e-mail: shparyk@il.if.ua

Одержано редколлегією 12.12.2008 р.